

УДК 338.23:336.74:338.53

О.Є. Шаринська, Національний банк України

СИСТЕМА ЦІЛЕЙ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА МІСЦЕ В НІЙ ЦІНОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

У статті розглянуто систему цілей монетарної політики, їх класифікацію, зроблено аналіз останніх досліджень та публікацій з цього питання. Поставлено проблему вибору цілі монетарної політики. Розглянуто доцільність визначення цінової стабільності основною метою монетарної політики та необхідні передумови для запровадження інфляційного таргетування в Україні.

Ключові слова: монетарна політика, стратегічні цілі, цінова стабільність, інфляційне таргетування.

Ринкова трансформація економіки України супроводжується зміною ролі держави у регулюванні економічних процесів. Складовою системою та ключовим елементом загальнодержавної економічної політики є грошово-кредитна політика. Її роль у розвитку економічних процесів є дуже важливою, оскільки вона дає можливість зберегти ринкову сутність економіки, здатність її до саморегуляції, підвищити ефективність механізму її здійснення, стабілізувати на прийнятному рівні основні економічні індикатори, згладити циклічні коливання та стабілізувати економіку в умовах глибоких криз.

В економічній літературі є кілька тлумачень грошово-кредитної політики. Найбільш точно і повно її сутність виражає визначення її як комплексу взаємопов'язаних, скоординованих на досягнення певних цілей заходів щодо регулювання грошового обороту, які держава здійснює через центральний банк [3, с. 187; 8, с. 24].

Оскільки грошово-кредитна політика є елементом загальнодержавної економічної політики, її цілі певним чином співвідносяться з макроекономічними. Цілі монетарної політики визначають внутрішній зміст макроекономічних заходів центрального банку та внутрішню організуючу силу прикладних зусиль останнього; вони ставляться органами монетарної влади і вирішуються монетарними методами.

Досі тривають дискусії щодо визначення кінцевих цілей грошово-кредитної політики. Проблема вибору кінцевої мети монетарної політики полягає у дилемі вибору між єдиною метою чи декількома цілями та можливістю їх оптимального поєднання.

Ця проблема поєднує такі питання:

- вплив конкретної економічної ситуації на вибір центральним банком цілі монетарної політики;
- правильне узгодження стратегічних цілей монетарної та загальноекономічної політики;
- виключення переобтяження монетарної політики цілями, які повинні досягатись іншими секторами соціально-економічної політики та загальнонаціональними заходами;
- неможливість одночасного досягнення усіх цілей через обмеженість та специфіку інструментарію монетарної політики;

- несумісність та суперечливість стратегічних цілей монетарної політики;
- складність оцінки досягнення центральним банком балансу між різноманітними цілями;
- прозорість монетарної політики центрального банку.

Взаємосуперечливими стратегічними цілями є:

- зменшення інфляції ↔ зменшення безробіття (для короткострокового періоду);
- стабілізація цін ↔ висока зайнятість (для короткострокового періоду);
- збільшення темпів економічного зростання ↔ зростання добробуту населення.

Проблема вибору та визначення стратегічної цілі грошово-кредитної політики є актуальною та важливою, її досягнення сприяє досягненню загальних соціально-економічних цілей.

В економічній літературі до основних макроекономічних цілей відносять удосконалення структури народного господарства, стабільність цін, підтримку оптимальної зайнятості, зовнішньоекономічну рівновагу, заохочення конкуренції, стабілізацію грошового обігу, досягнення стабільного економічного зростання, соціальний мир [1, с. 46], іноді додають збалансованість Державного бюджету.

Класифікацію цілей монетарної політики центрального банку подано на рис. 1.

За терміном дії розрізняють стратегічні (ключові), проміжні і тактичні цілі; за межами дії – внутрішні та зовнішні.

Стратегічні цілі монетарної політики центрального банку впливають з його основних завдань і є ключовими цілями загальноекономічної політики держави.

Проміжні цілі полягають у таких змінах певних економічних процесів, які сприяють досягненню стратегічних цілей, вони діють протягом тривалого періоду.

Тактичні цілі монетарної політики спрямовані на регулювання основних економічних змінних через банківську систему виключно оперативними заходами центрального банку, вони безпосередньо пов'язані зі стратегічними цілями і забезпечують досягнення проміжних цілей.

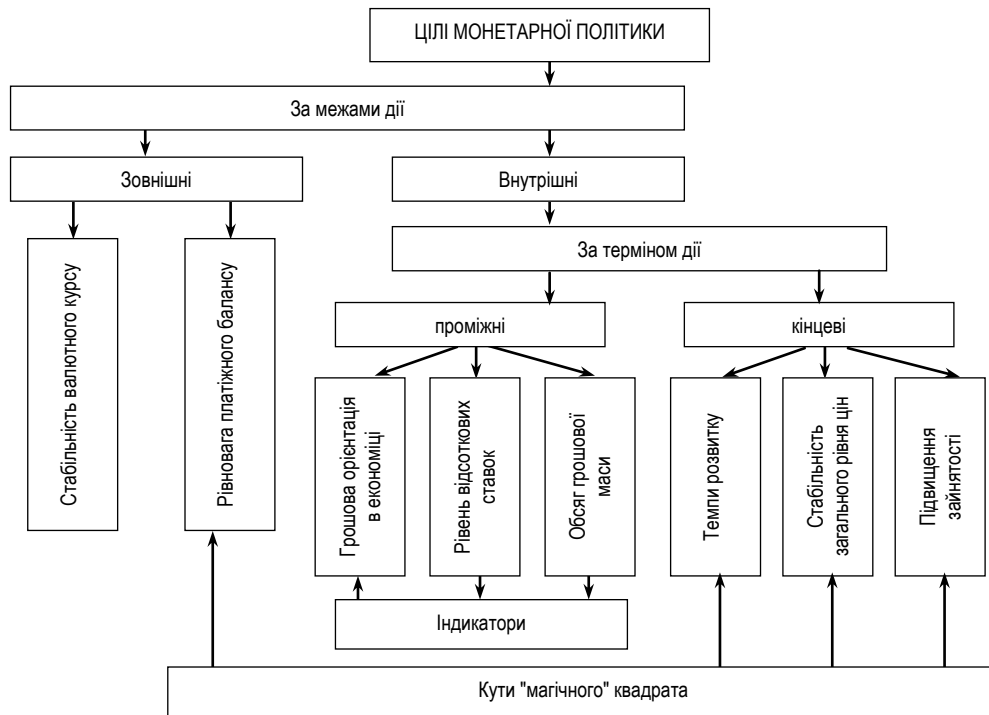

Рис. 1. Цілі монетарної політики

За межами дії розрізняють зовнішні та внутрішні цілі грошово-кредитної політики. До внутрішніх належать цілі, що знаходяться у межах грошово-кредитної політики, до зовнішніх – ті, що знаходяться

поза її межами. До внутрішніх цілей монетарної політики можуть належати проміжні цілі.

Зв'язки цілей грошово-кредитної політики центрального банку наведено на рис. 2.

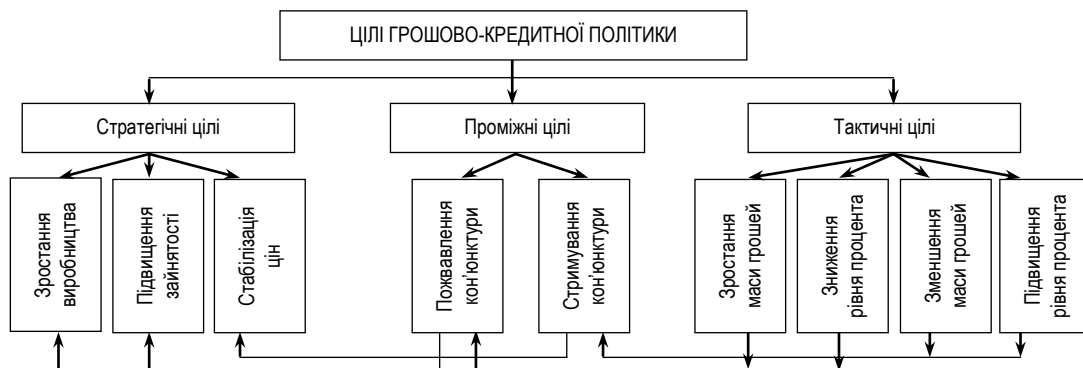

Рис. 2. Схема зв'язків цілей грошово-кредитної політики центрального банку

У зарубіжній та вітчизняній економічній літературі до стратегічних цілей монетарної політики відносять такі:

- забезпечення стабільності цін;
- забезпечення високої (повної) зайнятості;
- зростання реального (сукупного) обсягу виробництва;
- досягнення рівноваги та стабільності торговельних і платіжних відносин країни з іншими країнами;
- стабільність процентних ставок;
- стабільність на фінансових ринках;
- стабільність на валютних ринках;
- регулювання обсягу продажів;
- зміна сукупного попиту;

- стабільність платіжного балансу;
- контроль за грошовою пропозицією та ліквідністю банківської системи;
- збалансування економічного розвитку.

Центральні банки країн по-різному вирішують проблему вибору стратегічних цілей монетарної політики, що відображено на рис. 3.

Як видно з наведеного графіка, питома вага інфляційного таргетування у структурі прямих цілей має стійку тенденцію до збільшення.

У статті ми розглянемо систему цілей монетарної політики та визначимо можливість встановлення цінової стабільності основною її метою.

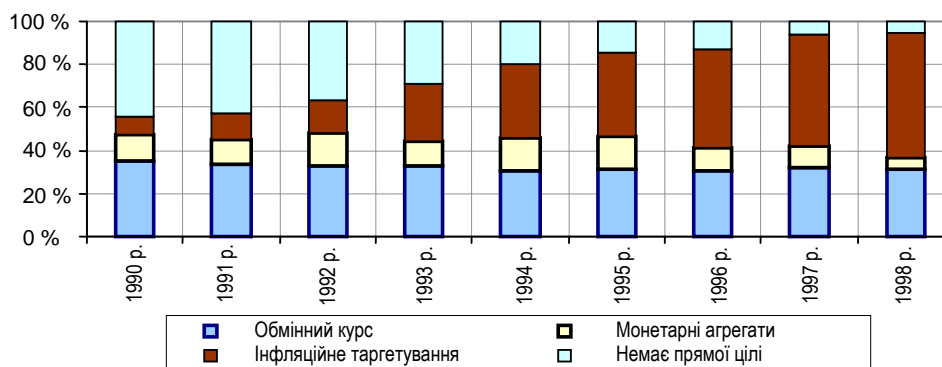

Рис. 3. Динаміка структури прямих цілей, які використовуються центральними банками світу (на основі репрезентативної вибірки, яка охоплює 91 центральний банк) [5, с. 275]

Перевагами встановлення єдиної кінцевої мети монетарної політики є:

- спрямування всіх зусиль монетарної політики на досягнення єдиної мети;
- відсутність суперечностей з іншими цілями;
- простота оцінки досягнення монетарною політикою єдиної мети;
- прозорість монетарної політики центрального банку.

Хоча законодавчо більшість центральних банків країн світу повинні розробляти грошово-кредитну політику таким чином, щоб вона однаково відповідала усім економічним задачам, на практиці існує стійка тенденція прямування до єдиної мети – цінової стабільності, оскільки вона найбільш відповідає головному призначенню центрального банку – підтримці стабільності національних грошей.

В економічній літературі наводиться кілька визначень цінової стабільності, найбільш повно її сутність виражає визначення її як середовища, у якому інфляція є настільки низькою та стабільною протягом періоду часу, що не відображається на рішеннях домогосподарств та фірм.

Основними ознаками цінової стабільності, які дозволяють визнати її ключовою метою грошово-кредитної політики, є такі:

- стимулювання економічного зростання;
- підвищення ефективності використання ресурсів;
- сприяння зростанню життєвого рівня населення;
- можливість проведення передбачуваної та ефективної господарської діяльності;
- підтримка соціальної єдності і стабільності у суспільстві.

На сучасному етапі досягнення та підтримка цінової стабільності є основною метою центральних банків багатьох розвинутих країн та країн, що розвиваються.

Цінова стабільність є пріоритетною метою монетарної політики Євросистеми, що визначено Маастрихтською угодою. У Федеральній Резервній Системі цінова стабільність є однією з цілей монетарної політики нарівні з “максимальною зайнятістю та помірними рівнями довгострокових процентних ставок”.

Віце-президент Європейського центрального банку К. Носр зазначає: “З позиції сьогоднішнього

підтримання цінової стабільності виглядає як найбільш природне завдання центральних банків. Аналізуючи повоєнні роки, можна виявити, що це завдання не завжди ставилось перед центральними банками, тим більше не завжди досягалось. У цьому розумінні, досвід 1970-х та ранніх 1980-х років дозволив чітко окреслити наступні три принципи:

- 1) інфляція є яскраво вираженою перешкодою для стабільного економічного зростання;
- 2) центральні банки не в змозі виконувати декілька різних, потенційно взаємовиключних завдань;
- 3) їхня незалежність є сутнісною необхідністю для захисту довгострокових цілей, що полягають у забезпеченні стабільності цін на товари” [13].

Цілі монетарної політики центральних банків деяких країн з перехідною економікою наведено у таблиці 1.

Основною функцією Національного банку України, закріпленою Конституцією України, є забезпечення стабільності грошової одиниці. Законом України “Про Національний банк України” визначено, що Національний банк сприяє дотриманню у межах своїх повноважень цінової стабільності – “утримання системи цін на певному рівні шляхом підтримки стабільного курсу грошової одиниці України”.

Дане дослідження показує доцільність визначення цінової стабільності основною метою монетарної політики центральних банків.

Інституційна домовленість про цінову стабільність як пріоритетну мету монетарної політики є однією з основних характеристик інфляційного таргетування.

Провідні економісти та вчені України вважають, що потрібно перейти до системи інфляційного таргетування для створення потужного внутрішнього ринку та розвинутої національної економіки, але для цього необхідно забезпечити певні передумови [10].

Завдяки зваженій грошово-кредитній політиці Національного банку у поточному році забезпечено внутрішню стабільність національної валюти. Темп зростання індексу споживчих цін за десять місяців 2003 р. становив 104,7 % (оптових цін виробників промислової продукції – 107,6 %). Стабільність національної грошової одиниці стала однією з головних складових економічного зростання.

Цілі монетарної політики деяких країн з перехідною економікою [14]

Чилі	Колумбія	Мексика	Індонезія	Філіппіни
<i>Офіційно встановлені цілі</i>				
Відповідь не була дана	Низька інфляція	Цінова стабільність	Цінова стабільність та зростання	Зростання з ціновою стабільністю
<i>Наявна практика</i>				
3 цілі монетарної політики: 1) баланс поточного рахунку; 2) таргет інфляції; 3) коридор обмінного курсу	Різноманітні цілі: - інфляція; - випуск/зростання; - коридор обмінного курсу	Таргет інфляції та міжнародні резерви	- Таргет реального обмінного курсу; - коридор обмінного курсу; - таргети грошей та кредиту	Таргети по чистим внутрішнім активам та/або базові гроші, які залежать від інфляції, що спостерігається

Основні чинники інфляції поточного року знаходяться не в площині монетарної політики, а пов'язані з недостатнім рівнем розвитку ринків сільгосппродукції та ринкового регулювання на державному рівні. Зростання цін з початку цього року на зернову групу товарів та на ряд інших продовольчих товарів, які регулюються адміністративно, було обумовлено низьким врожаєм зернових культур продовольчої групи.

Необхідними передумовами для запровадження інфляційного таргетування є:

- наявність розвинутих фінансових ринків;
- макроекономічні умови;
- наявність достатньої інституційної бази, достатньої автономності центрального банку, політичного консенсусу;
- запровадження плаваючого обмінного курсу;
- наявність у центрального банку перевірених інструментів впливу на інфляцію;
- незначний рівень доларизації;
- довіра населення до національних грошей.

Список літератури

1. Адамик Б.П. Національний банк і грошово-кредитна політика: Навч. посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 278 с.
2. Гриценко А. Стабільність грошової одиниці як ціль монетарної політики // Вісник Національного банку України. – 2002. – № 11. – С. 20-22.
3. Гроші та кредит: Підручник / За заг. ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2001. – 602 с.
4. Иришев Б.К. Денежно-кредитная политика: концепция и механизм. – Алма-Ата: “Гылым”, 1990. – 175 с.
5. Квартальний бюлетень Банку Англії за серпень 1999 року.
6. Козюк В.В. Центральний банк і грошово-кредитна політика. – Тернопіль: Джура, 1999. – 260 с.
7. Козюк В.В. Сучасні центральні банки: середовище функціонування та монетарні рішення. – Тернопіль: Астон, 2001. – 300 с.
8. Національний банк і грошово-кредитна політика: Підручник / За ред. А.М. Мороза та М.Ф. Пуховкіної. – К.: КНЕУ, 1999. – 368 с.
9. Немецкий Федеральный банк. Денежная политика Федерального банка, 1995. – 220 с.
10. Проблеми вибору та визначення оптимальної моделі монетарного устрою в Україні // Вісник Національного банку України. – 2003. – № 7. – С. 2-7.
11. Федеральна резервна система сьогодні, 1995. – 92 с.
12. Фридмен Милтон. Если бы деньги заговорили...: Пер. с англ. – М.: Дело, 1998. – 160 с.
13. Noyer C. The euro in 2000: principal features of the ECB's monetary policy // www.ecb.int.
14. The scope for inflation targeting in developing countries / Prepared by Paul R. Masson, Miguel A. Savastano, and Sunil Sharma, October 1997.

Summary

The system of the monetary policy objectives and their classification are investigated in the article. The analysis of the latest research and articles has been done. The issue of the choice of the monetary policy goal has been raised. The advisability to determine price stability as the overriding goal of monetary policy and the necessary preconditions for implementation of inflation targeting in Ukraine are considered.